

PRZYJACIEL

----- Tatrzańskiego Parku Narodowego -----

PRZYJACIEL
PARKU NARODOWEGO

**Witaj w Tatrzańskim
Parku Narodowym !**

Tatrzański Park Narodowy chroni najwyższe pasmo Karpat – Tatry. Do Polski należy tylko 1/5 część Tatr, pozostała część – do Słowacji.

O Tatrach w Polsce można mówić „naj” oraz „tylko tu”: najwyższy punkt – Rysy (2499 m n.p.m.), najdłużej zalega śnieg, tylko tu występuje roślinne piętro turniowe, tylko tu żyją kozice i świstaki. Tatry zawdzięczają swój krajobraz dawnym lodowcom górskim, po których zostały jeziora (Morskie Oko), wodospady (Siklawa) i moreny.

W Tatrach przetrwała dzika przyroda oraz dawne sposoby gospodarowania i budownictwa. Przyciągają one wielu turystów, a pracujący tu ludzie jako swoje motto przyjęli hasło „Z miłości do gór”.

Jak zostać Przyjacielem Tatrzańskiego Parku Narodowego?

**Jeśli masz 6–8 lat
wykonaj przynajmniej
5 zadań z książeczki**

**Jeśli masz 9–11 lat
wykonaj przynajmniej
7 zadań z książeczki**

Zadania trudniejsze zostały oznaczone gwiazdką

Podejmij wyzwanie sam albo poproś osobę dorosłą (rodzica, opiekuna, nauczyciela, pracownika parku) o pomoc w wykonaniu zadania.

Weź udział w przynajmniej 1 z oferowanych przez park narodowy atrakcji:

Odwiedź Zespół Dworsko-Parkowy w Kuźnicach, gdzie możesz zwiedzić wystawy: „Kolekcja Kocyana” (wystawa przyrodnicza) i „Zamoyscy i ich dzieło” (wystawa historyczna)

Odwiedź Centrum Edukacji Przyrodniczej w Zakopanem, gdzie możesz zobaczyć wystawę przyrodniczą „Rok w Tatrach” i obejrzeć film przyrodniczy „Wśród piarżysk, hal i turni”

Poznaj nasz Tajemniczy Ogród przy Centrum Edukacji Przyrodniczej

Odwiedź „Tatrzańskie lapidarium” przy ul. M. Karłowicza w Zakopanem

Poznaj „Ośrodek czynnej ochrony płazów i gadów” ul. Oswalda Balzera, przy wylocie Doliny Olczyskiej, w dzielnicy Jaszczurówka

Po zrealizowaniu programu pokaż swoją książeczkę pracownikowi parku, aby otrzymać dyplom i odznakę.

Gdzie i kiedy odebrać dyplom i odznakę?

1. W **Centrum Edukacji Przyrodniczej Tatrzańskiego Parku Narodowego** w Zakopanem, ul. Chałubińskiego 42a przy Rondzie Jana Pawła II (tzw. rondo kuźnickie), od poniedziałku do niedzieli za wyjątkiem dni świątecznych w godzinach od 9–16. Telefon 18 20 23 312.
2. W **Zespole Dworsko-Parkowym w Zakopanem**, Kuźnice 1, w budynku wozowni – wystawa „Kolekcja Kocyana”
Godziny otwarcia:
styczeń – kwiecień; 9.00–14.00 (codziennie)
maj – sierpień; w dni powszednie od 9.00–14.00,
w soboty i niedziele 9.30–16.00
wrzesień – październik; 9.00–14.00 (codziennie)
listopad – grudzień; 9.00–14.00 (w niedziele i poniedziałki nieczynne)

Jeśli chcesz dowiedzieć się o nas więcej wejdź na naszą stronę internetową www.tpn.pl

Zapakuj plecak na wycieczkę w góry

Wybierając się na wycieczkę w góry pamiętaj o dobrym przygotowaniu. W górach pogoda w ciągu dnia szybko się zmienia. Zaznacz te rzeczy, które będą Ci potrzebne podczas tatrzańskich wędrówek.

W Tatrach na każde **100 m** wzwyż temperatura obniża się o około **0,6°C**. Wiatr może tu być silny, a latem często występuje ryzyko nagłych burz.

Czyje to tropy?

Tropy, które widzisz poniżej pozostawiły zwierzęta żyjące w Tatrach. Jeśli podczas wycieczek zauważyłeś któreś z tych zwierząt lub ich trop, zaznacz je:

Złam kod – litery ukryte pod cyframi utworzą nazwę zwierzęcia.

1	2	3	4	5	6	7	8
a	ą	b	c	ć	d	e	ę

9	10	11	12	13	14	15	16
f	g	h	i	j	k	l	ł

17	18	19	20	21	22	23	24
m	n	ń	o	ó	p	r	s

25	26	27	28	29	30	31	32
ś	t	u	w	y	z	ż	ź

- a) 15–12–24
 b) 18–12–7–6–32–28–12–7–6–32
 c) 28–12–7–28–12–21–23–14–1
 d) 14–20–30–12–4–1

Które z nich jest symbolem Tatrzańskiego Parku Narodowego?

.....

Zimowy sen niedźwiedzi nie jest głęboki i bywa często przerywany. Legowisko niedźwiedzia nazywamy **gawrą**. W gawrze zimą przychodzą na świat małe niedźwiadki.

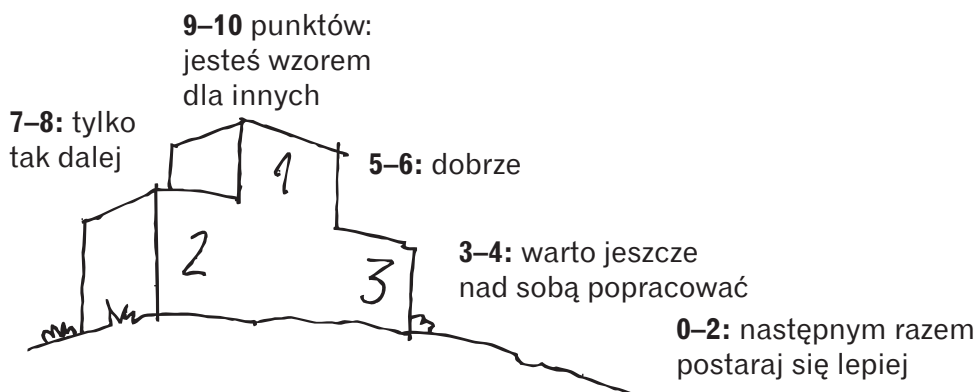
Szanuj Przyrodę

Każdy turysta wędrujący szlakami turystycznymi w parku narodowym powinien chronić przyrodę, a także dbać o bezpieczeństwo swoje i innych turystów, dlatego podczas wycieczek powinniśmy pamiętać o pewnych zasadach.

Zaznacz te z poniższych zasad, o których pamiętałeś podczas wędrówek w TPN. Za każdą zaznaczoną zasadę przyznaj sobie 1 punkt:

- ☐ chodziłem wyznaczonymi szlakami,
- ☐ w parku narodowym zachowywałem się cicho i nie straszyłem zwierząt,
- ☐ śmieci zabierałem ze sobą,
- ☐ nie zrywałem roślin,
- ☐ pamiętałem, że karmienie zwierząt jest niewłaściwym zachowaniem (najlepsze dla nich pożywienie jest to, które same zdobywają),
- ☐ na wycieczkę w góry założyłem odpowiednie obuwie i odzież,
- ☐ nie zrzucałem kamieni,
- ☐ przed wyjściem na wycieczkę sprawdziłem prognozę pogody,
- ☐ pamiętałem o zabraniu prowiantu na wycieczkę,
- ☐ poprosiłem rodziców, aby na wycieczkę zabrali mapę Tarzańskiego Parku Narodowego

W Tatrach jest około 250 kilometrów szlaków turystycznych o różnym stopniu trudności, od **bardzo łatwych do bardzo trudnych**. Szlaki są oznaczane kolorami. Pamiętaj, że kolor szlaku **nie świadczy** o jego trudności.

Ssaki Tatr

Znajdź w gąszczu liter 13 nazw ssaków. Wykreśl następujące nazwy gatunków: norka, niedźwiedź, kozica, ryś, sarna, wydra, borsuk, świstak, lis, wilk, kuna, dzik, łasica.

N	L	N	I	E	N	Ś	M	I	W	E	Ć
	I			O	R	Y	Ś		Y	K	
N	S	E	R	I	E	H		A	D	U	Ł
Ł	A	K	D	S	U	J	S	A	R	N	A
	A		K	Ż	A				A	A	S
	N	L	I	C	W	E	Z	B	A	C	I
Z	I	A	I	Ś	W	I	S	T	A	K	C
W	J	Z	Z	E	S	Z	E	L	A	K	A
B	O	R	S	U	K	U	D	D	Z	I	Ę
K	K	U	J	D	Z	I	K	E	Ż	M	Y

Pozostałe litery wpisz do pustych ramek i odczytaj hasło:

, ,

Na wystawie fauny tatrzańskiej Antoniego Kocyana można obejrzeć **norkę europejską**. Jest to gatunek, który w Europie Środkowej został wytępiony w pierwszej połowie XX wieku.

Rozglądaj się uważnie

W trakcie wycieczek po Tatrach z pewnością zauważysz wielu ich mieszkańców. Wśród poniższych rysunków odszukaj te ptaki i rośliny, które napotkałeś, a następnie podkreśl ich nazwy.

Sówka

Orzechówka
– spotkasz ją m.in.
nad Morskim Okiem

Pluszcz kordusek
– rozglądaj się za nim nad
Potokiem Kościeliskim

borówka czarna

szarotka alpejska

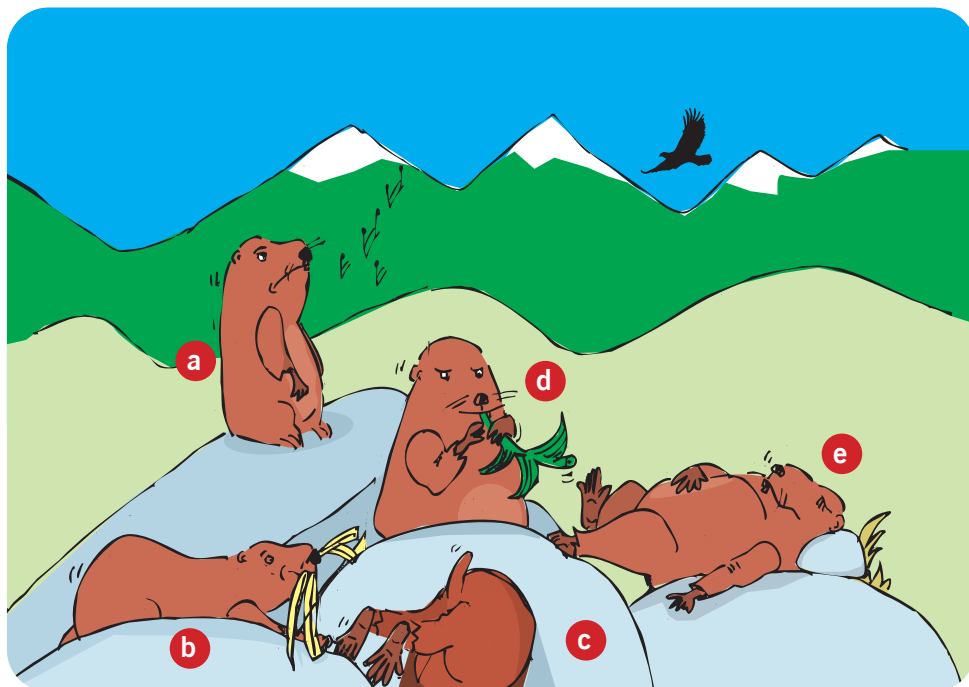
dziewięsił
bezlodygowy

Ulubionym pokarmem **orzechówki** są **nasiona limby**, z których przygotowuje zimowe zapasy. Czasem zapomina ona o swoich spiżarniach, dzięki czemu przyczynia się do rozsiewania tego pięknego drzewa.

6

Co robią świstaki?

Każdy z członków świstaczej rodziny na naszym rysunku poświęca czas innej czynności. Spróbuj odgadnąć, czym zajmują się poszczególne świstaki. Wpisz odpowiadające im litery w kółka znajdujące się pod obrazkiem.

- ☐ Świstaki jedzą prawie wyłącznie rośliny, bardzo lubią świeże, soczyste pędy i rozwijające się kwiatostany. Chętnie zjadają górskie zioła.
- ☐ Pod koniec lata stają się grube i obrożnięte tłuszczem. Niekiedy możemy je obserwować jak wylegają się na skałach.
- ☐ W norze, w której rodzina spędzi zimą, świstaki przygotowują komorę wyścieloną suchymi trawami.
- ☐ Kiedy zbliża się niebezpieczeństwo, zwierzęta te wydają głośny i przenikliwy ostrzegawczy dźwięk..
- ☐ Ostrzeżone o niebezpieczeństwie chowają się do najbliższej nory.

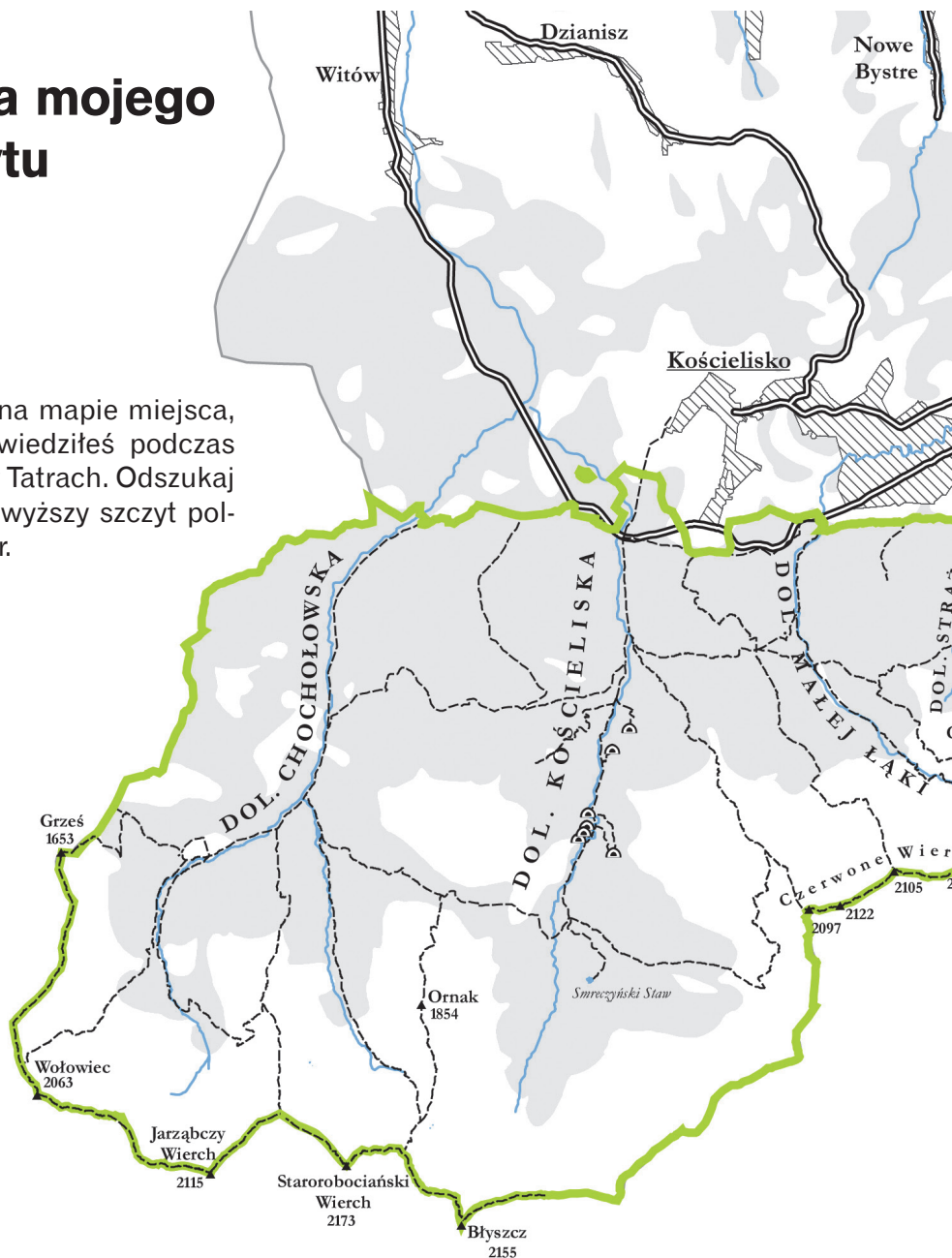
Zimowy sen świstaków z bardzo krótkim przerwami trwa **6–7 miesięcy**. Temperatura ich ciała obniża się do około 8°C, serce uderza około 15 razy na minutę (w lecie ok. 130 razy), ilość oddechów zmniejsza się do 4–5 na minutę.

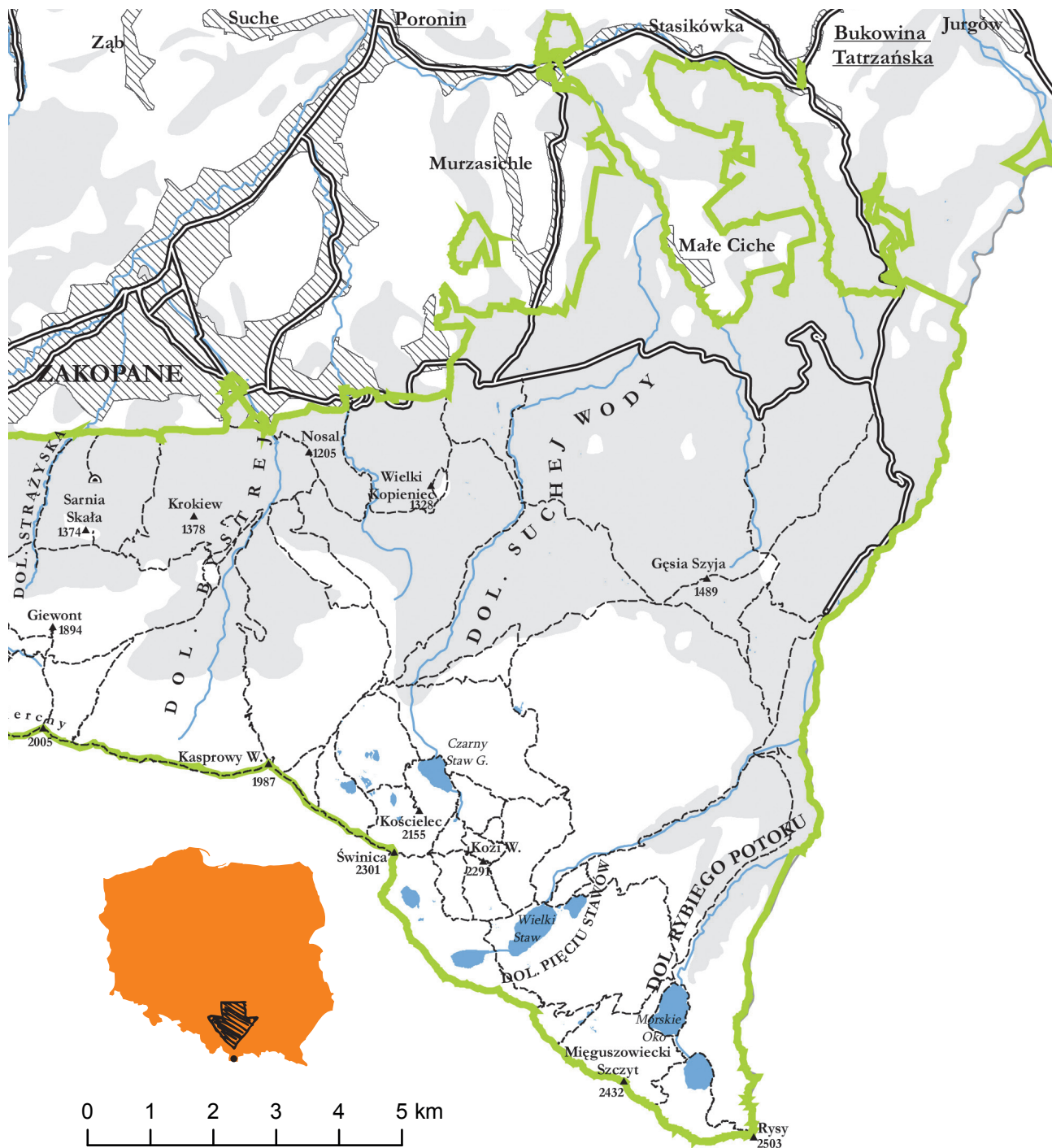
Mapa mojego pobytu

Zaznacz na mapie miejsca, które odwiedziłeś podczas pobytu w Tatrach. Odszukaj także najwyższy szczyt polskich Tatr.

Przez Tatry biegnie granica między Polską a Słowacją. **Najwyższym szczytem** całych Tatr oraz całych Karpat jest słowacki **Gerlach** (2655 m n.p.m.).

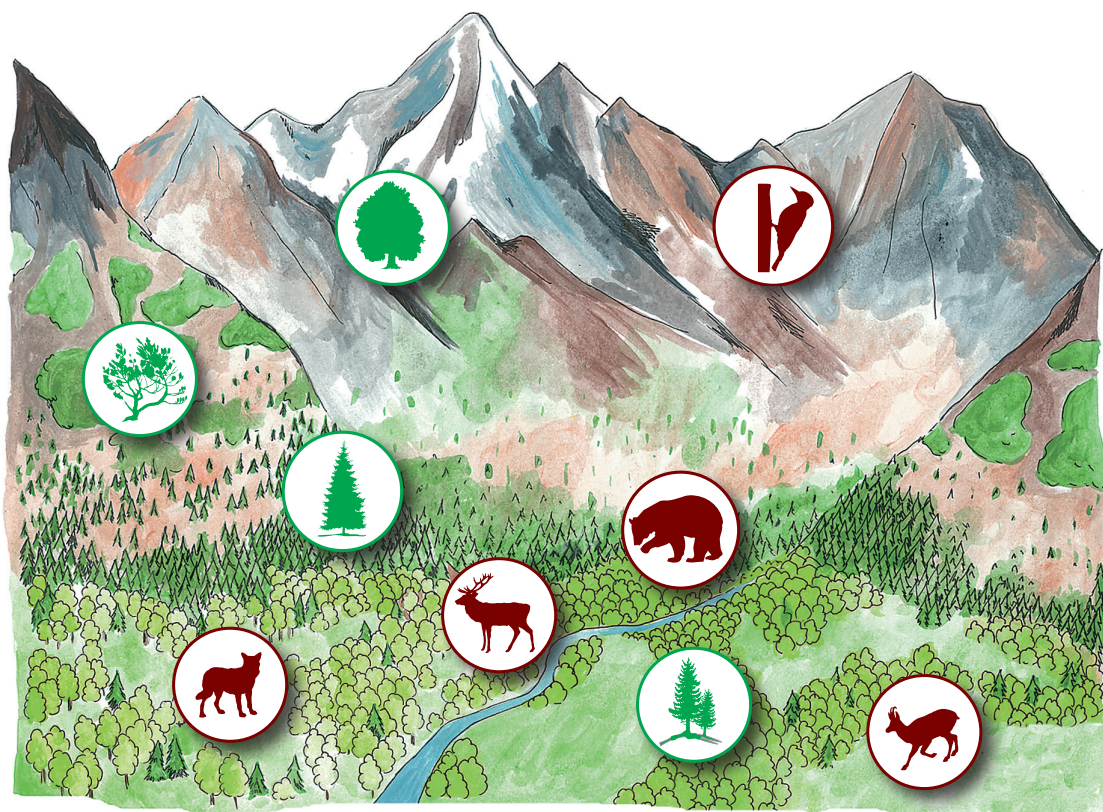
LEGENDA

▲ szczyty	--- szlaki	— rzeki	▨ obszar zabudowany	▭ granica TPN
⌘ jaskinie	— drogi	■ jeziora	■ lasy	

Tatry to najwyższe góry w Polsce ❄️

Podczas wędrówek w góry zauważamy, że wraz ze zmianą wysokości zmienia się również przyroda. Zjawisko to nazywa się piętrowością roślinno-klimatyczną. Na poniższym rysunku umieszczono kilka roślin i zwierząt. Niektóre z nich są w innych miejscach niż powinny. Odszukaj je i zaznacz, gdzie powinny się znaleźć.

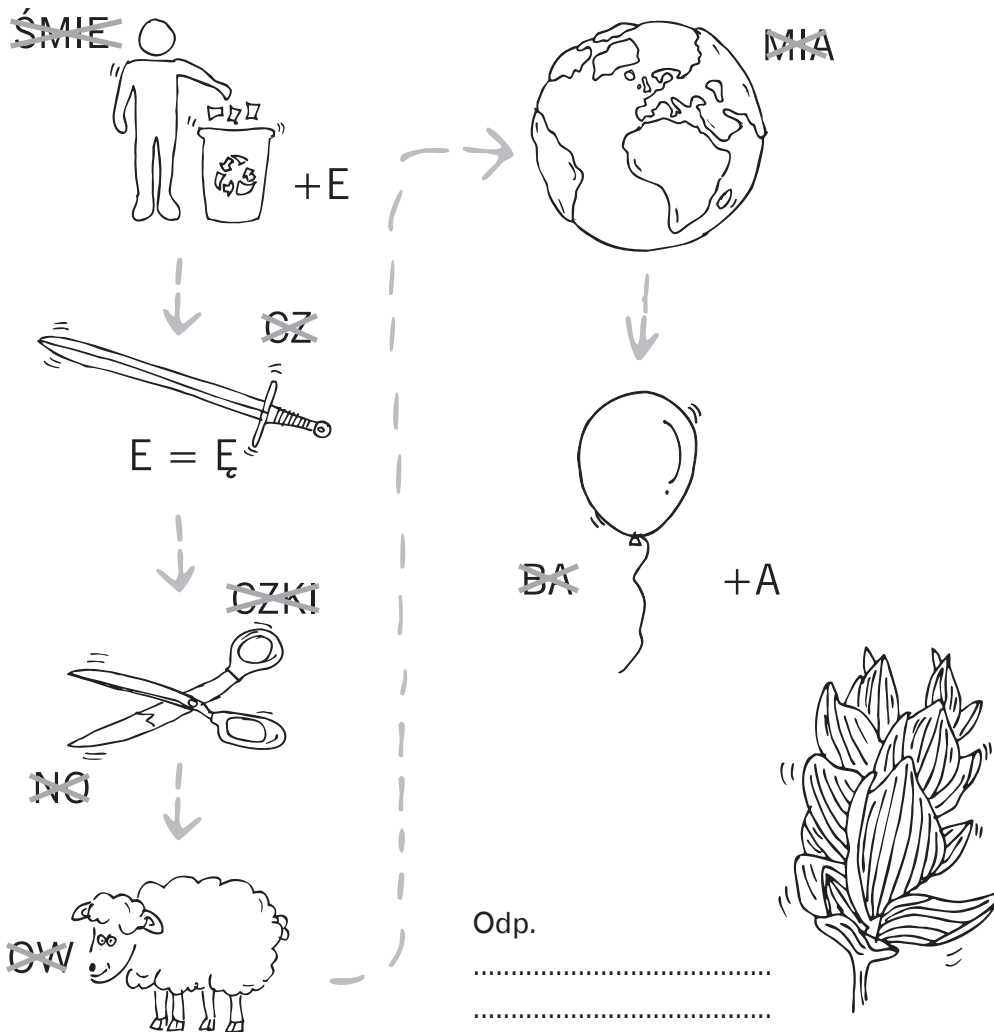

W Tatrach jest **pięć** pięter roślinnych. Zaczynając od najniższego są to: regiel dolny, regiel górny, piętro kosodrzewiny, piętro hal i piętro turni.

Jak nazywa się ta roślina? *

Aby poznać nazwę rośliny często spotykanej w Tatrach, należy rozwiązać rebus.

.....

jest rośliną leczniczą i jednocześnie trującą.

Tatrzańska rekordzistka

Połącz linią ponumerowane kropki zaczynając od nr 1 do nr 80.

Czy wiesz, że **kozica ma wielkie w stosunku do swojej masy ciała serce**? Tak duże serce szybko pompuje krew, dzięki temu kozica potrafi wykonywać ogromny wysiłek np. przy biegu pod górę bez zmęczenia.

List do kolegi

Pobyć w Tatrzańskim Parku Narodowym dostarczył Ci na pewno wielu pięknych wrażeń. Postaraj się je opisać w liście do kolegów i koleżanek uzupełniając poniższy tekst.

....., 2015

Kochani !

Piszę do Was z wycieczki do Parku Narodowego. Tatry są super!

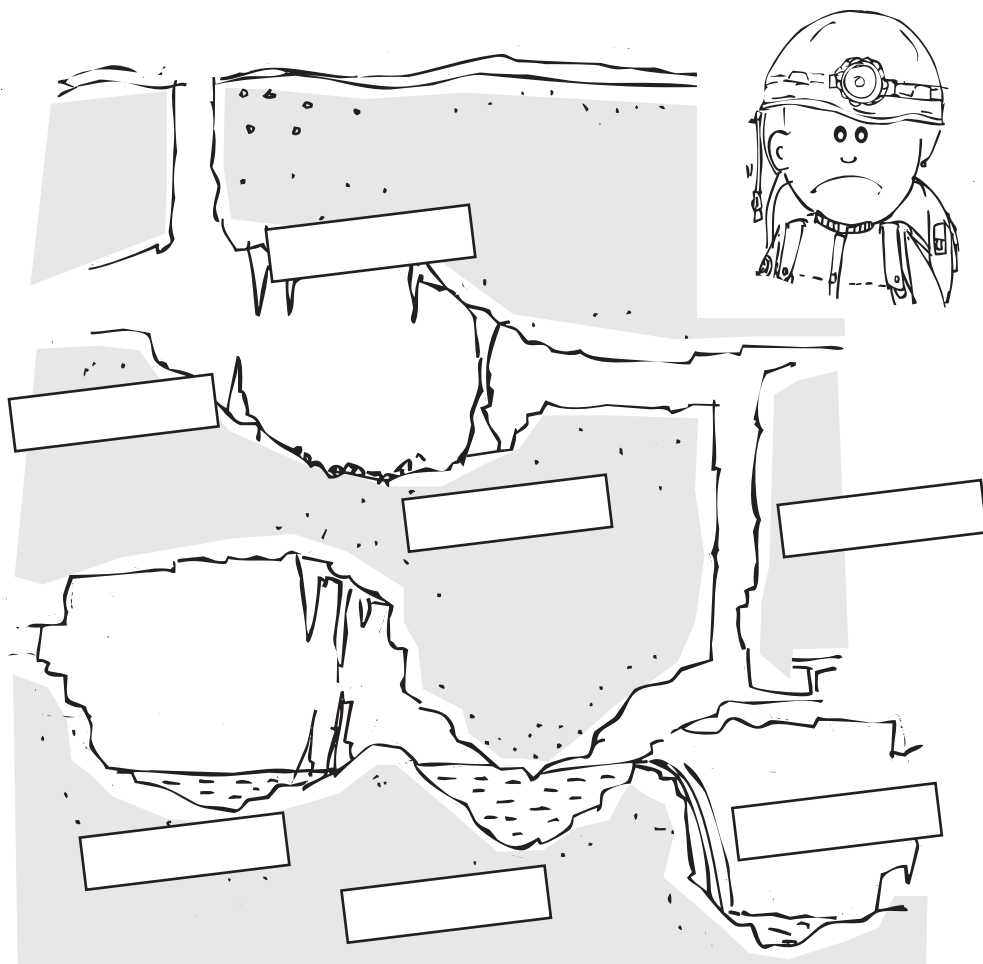
To najwyższe góry w Tylko tu żyją świstaki i Odwiedziłem dziś Dolinę , w której znajduje się Jaskinia Mroźna. Jutro wybieramy się do Morskiego , zobaczyć znad brzegu jeziora najwyższy szczyt w Polsce - Zresztą tych naj jest w TPN o wiele więcej. Przedwczoraj widziałem obserwatorium meteorologiczne na Wierchu, które jest najwyższym położonym budynkiem w Polsce. Ale poza tymi wszystkimi rekordami w Tatrach podbija mi się i zwierzęta i rośliny. W Dolinie Kościeliskiej zobaczyłem alpejską, którą górale nazywają kocimi łapkami, bo jest pokryta czymś podobnym do futerka. W Tajemniczym Ogrodzie obok Centrum Edukacji Przyrodniczej, można zobaczyć z bliska wiewiórkę i sówkę. Wybieram się też na film przyrodniczy zatytułowany Wśród piarżyc, hał i

Do zobaczenia po wakacjach

.....

Tatrzańskie podziemia *

Turyście po powrocie z wycieczki do Jaskini Mroźnej pomyliły się nazwy form jaskiniowych. Pomóż mu wpisując w odpowiednie miejsca słowa: jeziorko, stalagmit, stalagnat, stalaktyt, syfon, studnia, wodospad.

Dla turystów w TPN udostępniono 6 jaskiń, są to **Mroźna**, **Mylna**, **Raptawicka**, **Oblazkowa** i **Smocza Jama** w Dolinie Kościeliskiej oraz **Dziura** w Dolinie Ku Dziurze. Tylko Jaskinia Mroźna jest oświetlona, idąc do pozostałych weź ze sobą latarkę.

Wypas kulturowy *

W wykreślanie ukryte są wyrażenia gwarowe, używane do dziś przez pasterzy prowadzących wypas na tatrzańskich i podtatrzańskich polanach. Zaczynając od zaznaczonej litery czytaj co drugą literę w kierunku wskazanym przez strzałkę. Następnie wpisz te słowa w takiej samej kolejności w puste miejsca poniżej a dowiesz się, co one oznaczają.

	R	A	E	L	D	B	Y	F	K
K	C	M	I	R	E	F	R	I	
U	A	A	Y	D	I	W	D	A	E
H	J	Y	L	P	T	E	I		W
P	I	K				G	N	F	U
A		C				K	G	C	A
	K	U					O	D	R
A	F	S	X	O	P		A	Z	T
B	A	Z	P	G	R	B	E	S	J
C	R	A	C	B	L		A	K	R

Wyjaśnienie słów:

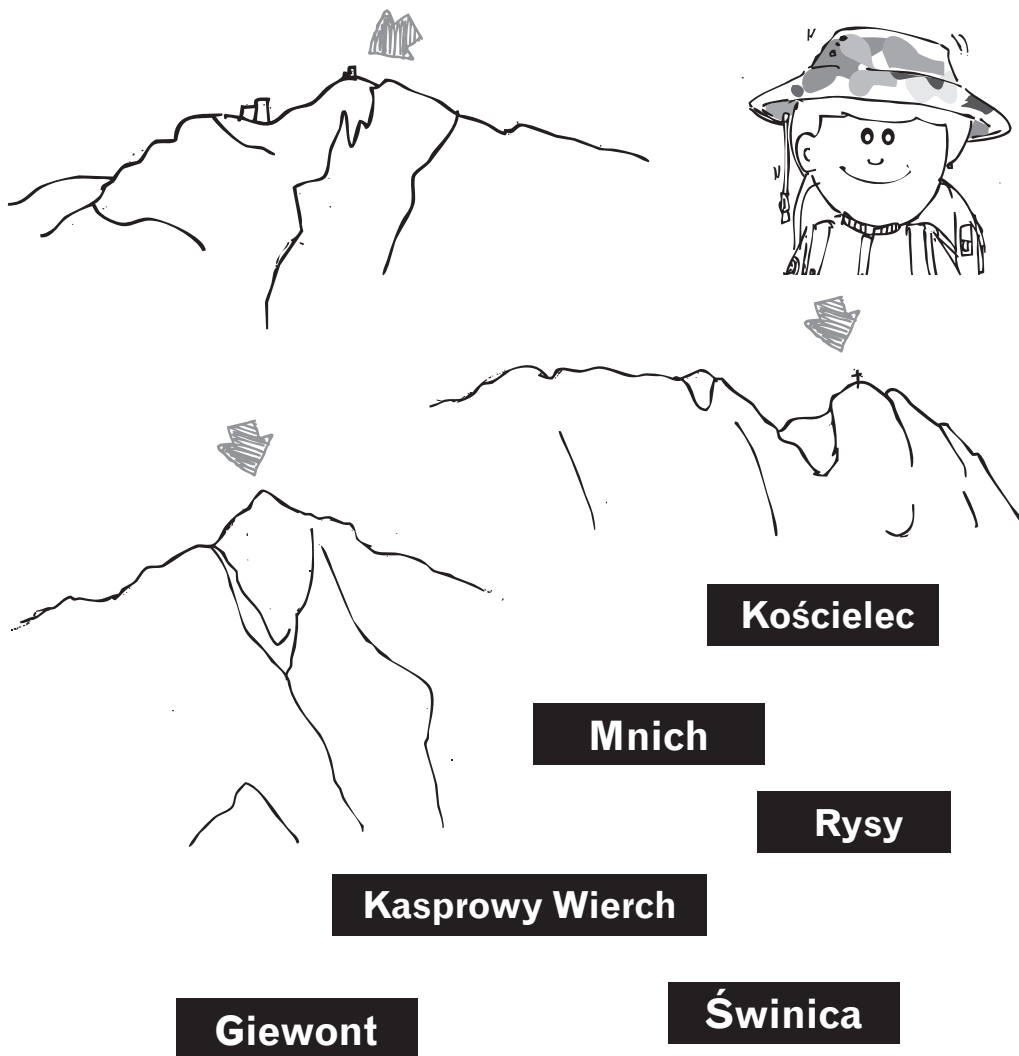
- – uroczyste wyjście pasterzy ze stadami owiec na wypas
- – ognisko
- – najważniejszy na hali
- – drewniane naczynie z klepek, mające kształt beczki o węższym dnie i szerszym wierzchu. Zlewa się do niego mleko z udoju
- – drewniane naczynie w postaci kubka. Służy do nabierania mleka
- – wieszka się na niej kociołek nad watrą w szałasie
- – twardy wędzony ser wyrabiany z mleka owczego, czasem z niewielkim dodatkiem mleka krowiego.

Wypasem zajmują się **bacowie** i **juhasi**, pomagają im psy pasterskie. Dzięki wypasowi utrzymują się dawne zwyczaje a tatrzańskie polany nie zarastają lasem. Owce nawożą glebę i wciskają racicami nasiona krokusów do gleby.

Jaki to szczyt?

Nazwij szczyty przedstawione na rysunkach.

Na szczycie Giewontu w 1901 r. postawiono **metalowy krzyż**. Metalowa konstrukcja ściąga tu pioruny w czasie burzy – sprawdź prognozę pogody przed wycieczką!

PRZYJACIEL
PARKU NARODOWEGO

Tatrzński
Park Narodowy

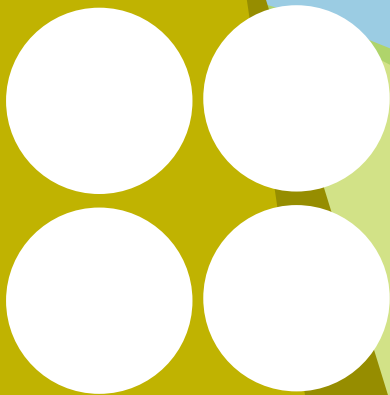
Dyplom

otrzymuje

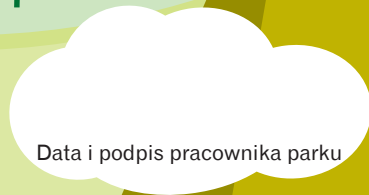
.....
(imię i nazwisko, wiek dziecka)

Uroczyście przysięgam dbać o przyrodę,
jestem dumny, że mogę stać na jej straży,
chcę swoją wiedzę przekazywać innym,

będę prawdziwym Przyjacielem
Tatrzńskiego Parku Narodowego

Pieczęć

Data i podpis pracownika parku

Projekt został dofinansowany
ze środków:

Program „Przyjaciel parku
narodowego” realizowany jest
na terenie małopolskich parków
narodowych:

Tatrzański
Park Narodowy

Patronat naukowy:

Zespół projektowy:

Babiogórski PN: Tomasz Pasierbek
Gorczański PN: Ewa Strauchmann, Anna Kurzeja
Magurski PN: Magdalena Kuś
Ojcowski PN: Alicja Subel, Janusz Głanowski
Tatrzański PN: Marcin Guzik (koordynator projektu),
Marek Kot, Alina Sidor
Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego:
Jolanta Pułka (koordynator merytoryczny programu)
Uniwersytet Rolniczy im. Hugona Kołłątaja:
Magdalena Frączek (recenzent naukowy programu)

Opracowanie merytoryczne zeszytu:

Marcin Guzik, Marek Kot, Alina Sidor. Wykorzystano
pomysły Małgorzaty Kot, Marka Kota, Aliny Sidor,
Pawła Szczepanka.

Rysunki:

Dariusz Grochal, Joanna Galica-Dorula,
Katarzyna Dąbrowska (mapa)

Opracowanie graficzne i skład komputerowy:

Skład Liter Grafika Wydawnicza

Wydawca:

Wydawnictwa Tatrzańskiego Parku Narodowego,
Kuźnice 1, 34-500 Zakopane

Wydanie II

ISBN 978-83-944666-2-6

Zakopane, 2016

www.przyjacielpn.pl